

відного випереджаючого науково–методологічного забезпечення. Як центри концентрації економічної активності мегаполіси мають суттєві конкурентні переваги. Водночас на їх розвитку насамперед позначається й сучасна економічна нестабільність. На даному етапі де стабілізаційні фактори об'єктивно впливають на переважну більшість секторів їх економіки, матеріальної та ділової інфраструктури.

Цілеспрямовано створюваний сприятливий діловий клімат, можливості наднаціонального регулювання фінансово–валютних операцій на основі сучасних інформаційних технологій забезпечують інтернаціонально привабливі умови життєдіяльності та лідерства таких міст. Людство усвідомило об'єктивність даного процесу і вже не стільки протистоїть, а пристосовується до його умов, намагаючись обернути його ефекти на свою користь. Чітко усвідомлюючи, що глобалізація провокує безліч соціальних, економічних та екологічних проблем, ми розуміємо, що вирішити їх можна тільки використовуючи її ж (глобалізації) переваги [6].

Тому всі потужні та надпотужні міста сьогодні знаходяться у пошуках гармонійної, зваженої та збалансованої моделі розвитку. У цьому контексті постає актуальне наукове пи-

тання щодо можливих траєкторій становлення та розвитку вітчизняних міст–мегаполісів.

Список використаних джерел

1. Сіройч З. Демографічні та соціально–економічні проблеми розвитку міських агломерацій: дис. ... д.е.н.: 08.00.07. НАН України. Інститут демографії та соціальних досліджень / З. Сіройч. – К., 2009. – 372 с.
2. Орловська В.С. Критерії розвитку мегаполісів в умовах глобалізації [Текст] / В.С. Орловська // Стратегія розвитку України у глобальному середовищі / Матеріали IV Міжнародної науково–практичної конференції 17–19 листопада 2010 р. – Сімферополь: ВіТроПринт, 2010. – 324 с. – С. 25–27.
3. Кастельс М. Информационная эпоха: Экономика, общество, культура [Текст] / М. Кастельс. – М.: ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
4. Данилов А.Н. Социология власти. Теория и практика глобализма / А.Н. Данилов. – Минск: Универ–кое, 2001. – 447 с.
5. Економічна енциклопедія: У 3 т. Т. 1. / С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавн. центр «Академія», 2000. – 864 с.
6. Стукало Н.В. Глобальні виміри сталого розвитку / Н.В. Стукало // Економічні науки. Серія «Економічна теорія та економічна історія». Збірник наукових праць. ЛНТУ. – Вип. 7(28). – Ч. 2. – Луцьк, 2010.

УДК: 911.375.1/.3(188.8)

Н.С. НИМЧЕНКО,

асистент кафедри міжнародного обліку і аудиту, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

Феномен глобального міста

У статті визначається феномен глобального міста як осередку міжнародних фінансових відносин, як елемента глобальної системи міст, ключового вузла глобалізації. Такі міста мають глобальне значення і явно виділяються за своїм міжнародним потенціалом на тлі інших міст.

Ключові слова: феномен глобального міста, мегаполіси, урбанізація, фінансові ринки, транснаціональні корпорації, глобалізація.

В статье определяется феномен глобального города как центра международных финансовых отношений, как элемента глобальной системы городов, потенциала на фоне глобализации. Такие города имеют глобальное значение и явно выделяются по своему международному потенциалу на фоне других городов.

Ключевые слова: феномен глобального города, мегаполисы, урбанизация, финансовые рынки, транснациональные корпорации, глобализация.

In article the new configuration of the phenomenon of global city as a center of international financial relations, as part of a global system of cities, a key node of globalization. These cities have global significance and clearly distinguished by its international potential compared to other cities.

Keywords: phenomenon of global city, megapolises, urbanization, financial markets, transnational corporations, globalization.

Постановка проблеми. Міста протягом всієї своєї історії грали найважливішу роль у житті суспільства. Сучасні форми міжнародного співробітництва міст украй різноманітні і багатшарові. Пов'язано це, перш за все, зі зростаючою роллю їх у сучасних мірополітичних процесах. Інтенсивна урбанізація, яка охопила різною мірою всі континенти та країни, а також зростання впливу цього процесу на світову політику ускладнює її транснаціональну сферу діяльності, робить різноманітні зв'язки міст один з одним, з сільською місцевістю як у внутрішньодержавному, так і в міжкраїнному житті вкрай важливими і необхідними. Місто нині стало осередком найважливіших імпульсів розвитку країн та формуванням громадського суспільства, становленням і вдосконаленням інститутів урядових установ, органів державної влади, міжнародних організацій, зовнішньополітичних структур, міждержавних політичних і економічних зв'язків, обмінів у галузі культури і науки. Звичайно, мати таку силу, що впливає на міжнародні процеси у світі, властиво далеко не кожному місту [7].

У даний час особливий інтерес викликає феномен великих міст, які мають глобальне значення і явно виділяються за своїм міжнародним потенціалом на тлі інших міст. У науковому середовищі поки не склалося єдиного терміну для визначення таких міст, але науковці визначають їх як «мегаполіси», «світові міста» або «глобальні міста». Саме такими положеннями і обумовлена актуальність даної статті, її мета та завдання.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Формування теорії світових міст має досить велику історію і розглядалося багатьма вченими. Як основоположник сучасного дослідницького напрямку глобальних міст у спеціальній літературі зазвичай згадується британський урбаніст П. Геддес, який у роботі «Еволюція міст», опублікованій у 1915 році, вперше ввів у науковий обіг категорію «світове місто». Потім цим напрямом займалися такі відомі вчені, як П. Холл «Світові міста», Дж. Фридман «Формування світових міст», С. Сассен «Глобальне місто: Нью Йорк, Лондон, Токіо», М. Кастеллс «Інформаційне місто: інформаційні технології, економічні перетворення і процес формування міських регіонів», П. Маркузе, Р. Кемпен «Глобалізовані міста: новий просторовий порядок» та інші [9].

Об'єктом даного дослідження виступає феномен сучасного глобального міста у світовому співтоваристві. Предметом даного дослідження є роль глобального міста у світових міжнародних процесах.

Мета статті. У відповідності з об'єктом і предметом дослідження мета даної статті полягає в тому, щоб виявити основні фактори становлення і розвитку глобального міста як головної ланки міжнародних світових процесів.

Виклад основного матеріалу. Великі і значні міста завжди привертати увагу вчених протягом багатьох століть. Це проявляється в безлічі термінів, які використовуються для їхнього опису: імперські міста, головні міста, великі індустриальні міста, міста-мільйонери, глобальні капіталістичні міста, світові міста, міжнародні фінансові центри, мегаміста і глобальні міста – все це широко відомі визначення. Різниця в термінології відображає різноманітну природу міст і відмінності підходів до їх вивчення. Хоча вони і тісно пов'язані, існує кілька підходів, які досить легко ідентифікуються. Існує демографічна теорія, яка найбільше цікавиться розмірами міст, і існує функціональна теорія, яка розглядає міста як частину більш великої системи. Перша теорія в даний час представлена науковим проектом мегаміста, який вивчає людські та екологічні наслідки, сьогодні і в майбутньому, величезної концентрації населення. Функціональна теорія вивчає світові та глобальні міста, які розглядаються як інтегральна частина сучасних процесів глобалізації. Сучасний етап розвитку світової фінансово-економічної системи являє собою якісно новий процес, пов'язаний з інтенсифікацією глобальних фінансових потоків і транснаціональних зв'язків.

Під глобальним містом у широкому сенсі розуміється мегаполіс, який має суттєву світополітичну, світо економічну та внутрішньодержавну значущість, також має вплив на систему міжнародних відносин з огляду на те, що з ними пов'язано походження та розвиток ключових глобальних процесів сучасності.

Водночас глобальне місто – це результат розвитку міського простору, де присутній аномально високий рівень економічної активності, великі потоки інформації, масова мобільність населення тощо.

Концепція «глобального міста» відповідає сучасним світовим реаліям. Глобальні міста по всьому світу – це простори, в яких складний та багатоаспектний процес глобалізації набуває конкретних, локалізованих форм. Глобальне місто з'явилося завдяки цілеспрямованому розвитку низки видів діяльності – міжнародної, економічної, політичної, соціальної.

Глобалізація світової економіки призводить до часткового ослаблення національних територіальних одиниць, викликаную інтенсифікацією транснаціональних потоків, збільшенням частки електронної комерції в світі, своєю чергою, призводить до становлення глобальних міст, а також розвитку їх особливих функцій – командно-адміністративної функції світової економіки, функції фінансового посередника, функції мережевого вузла в глобальній світовій мережі [5, с. 67–69].

Глобалізація міст одночасно призводить до їх уніфікації та, як наслідок, втрати власної національної ідентичності. Адже глобальні міста є ключовими міграційними центрами, звідси виникають суперечності з державою в цілому з питань імплементації міграційного законодавства та перенаселенням міського середовища.

Державі також важче управляти глобальними фінансовими потоками, ніж глобальному місту. Звідси виникає необхідність делегувати низки владних повноважень від держави до міста як командного пункту, вбудованого в систему глобальної економіки, що часом може викликати відвертий опір з боку державної політичної еліти. Глобальні міста на відміну від держави в цілому являються більш активними учасниками міждержавних відносин, зазвичай вони орієнтуються на власний зовнішньоекономічний курс, відмінний від позиції держави, що в підсумку призводить до трансформації традиційного розуміння «дипломатії міста».

Дипломатія міста – це не просто представлення інтересів своєї країни за кордоном, це постійні спроби пошуку додаткових джерел поповнення міських ресурсів і реалізації суто особистих інтересів муніципальних властей. Для підтримки глобального статусу місту необхідно постійно розвиватися, удосконалювати свою внутрішню інфраструктуру, забезпечувати свої основні виробничі потужності сучасною технікою та висококваліфікованими кадрами. Проте під час гонитви за подібною винагородою міська адміністрація часом забуває про можливі негативні наслідки, які в подальшому можуть призвести до загальнодержавної кризи.

Глобальні міста відіграють роль посередників між державами, між державою та бізнесом. Таким чином, національна держава та глобальне місто у своїх взаєминах мають багато спільних і взаємозалежних моментів. Відповідно, «глобальне місто» визначається як простір, в якому, з одного боку, присутне «прив'язування» до певних місць, а з іншого – існує специфіка виникнення так званого «транснаціонального простору». Це твердження насамперед зумовлене тим, що глобальне місто об'єднує місця, які є географічно роз'єднаними, а й інтенсивно взаємодіють між собою в економіч-

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

ному (наприклад, транснаціональні корпорації), політичному та культурному вимірах.

Зростаюче географічне розділення економічної діяльності провідних корпорацій світу одночасно з її інтеграцією є ключовим чинником зростання і посилення значення їх центральних, загальних функцій. Чим більше «розкидані» економічні операції ТНК по різних країнах, тим більше виникає необхідність консолідувати управлінські та інформаційні активи в одному місці – глобальному місті, в якому зосереджені найкваліфікованіші і високоспеціалізовані сервісні компанії, що продають бухгалтерські, аудиторські, маркетингові, юридичні, інформаційні послуги найбільшим світовим компаніям.

Важливими є можливості сервісних компаній надавати послуги транснаціональним корпораціям за кордоном. Тому вони мають розгалужену мережу представництв у всіх глобальних містах світу. Отже, економічно і фінансово глобальні міста виявляються набагато більшою мірою пов'язаними з глобальною економікою, а не з впливами з боку національних держав. Тому не існує єдиного окремо взятого глобального міста, він є елементом глобальної системи міст, ключовим вузлом глобалізації [4, с. 158].

Одним з основоположних критеріїв визначення місця глобального міста в міроекономічній ієрархії є висока концентрація різних видів міжнародного бізнесу у фінансовій сфері, здійснення великої частки світових транзакцій з одного місця. Такими провідними глобальними містами є Лондон, Нью-Йорк, Париж, Франкфурт, Токіо, Гонконг, Сінгапур та інші. Можна говорити про існування англо-саксонської і континентально-європейської фінансових агломерацій, оскільки Лондон – Нью-Йорк і Париж – Франкфурт працюють як два пов'язаних центра: активність транзакцій у парах набагато вище, ніж між двома центрами, в той же час обидва центри в транзакціях фактично зливаються в один для східних економік [8, с. 122–134]. В умовах існування фінансової системи зв'язки двох глобальних міст доповнюють один одного як офшорні ринки для своїх національних економік. Існування трьох центрів найбільш ймовірно, при цьому в Азії такий центр буде складатися з декількох міст, і найімовірніше це буде трійка Сінгапур – Шанхай – Гонконг. Окрім того, виділяються фінансові центри регіонального значення, до яких відносяться столиці країн групи БРІК [6]. Ці центри в меншій мірі відірвані від національних економік, тому вони є сполучними ланками своїх національних економік з глобальною фінансово-економічною системою, ніж глобальними посередниками. Необхідно відзначити, що цей концептуальний поділ не дозволяє визначити різні класи міст у повному обсязі. Наприклад, Нью-Йорк і Мехіко-Сіті – це мега- і світові міста. Хоча очевидно, що існує тенденція, відповідно до якої демографічно великі міста прагнуть стати і економічно значущими, незважаючи на такий перебіг, розходження між підходами означають, що складені відповідно з ними ієрархічні переліки міст будуть відрізнятись. Калькутта – це мегамісто, але не світове місто. Цюрих – це світове місто, але воно не є мегамістом.

Ця дискусія про ієрархічний перелік міст є досить проблематичною, коли мова йде про світові міста. У той час як мегаміста можуть бути легко визначені за умовою порогового значення чисельності населення, статус «світових» міст не може бути так само легко встановлений. Якщо представляється очевидним, що такі міста, як Лондон і Нью-Йорк, є світовими містами, то при переході до таких менш значущих міст, як Манчестер і Міннеаполіс, майже неможливо досягти консенсусу в цьому питанні.

Зазвичай для того, щоб визначитися з містами нижче рангом, ніж Лондон і Нью-Йорк, їх потрібно розподілити на національні, регіональні і субглобальні за їх функціональним різноманітності. Такий ієрархічний підхід сам по собі проблематичний, оскільки він ґрунтується на специфікації міст через ранжування, а не на дійсному співвідношенні сил між містами. Також багато сумнівів пов'язано зі всепроникною природою глобалізації.

Основні механізми здатні змінити роль і місце глобального міста у світовій фінансово-економічній структурі – це ринкові, засновані на жорсткій конкуренції. Волі і бажання окремо взятої держави тут недостатньо. Очевидно, що глобалізація виводить конкуренцію між містами на світовий рівень. При цьому саме вони, а не держава, відповідальні за власне благополуччя. Оскільки основні продуктивні сили суспільства задіяні в бізнесі, очевидно, що нові робочі місця у перспективних галузях створюються там, де є кадри, дороги, соціальна інфраструктура, сприятлива податкова політика, розвинена сфера послуг [1, с. 45–48].

Таким чином, місцева влада прагне поліпшити найрізноманітніші показники міста з тим, щоб «обійти» інші регіони і стати більш конкурентоспроможними. Конкурентоспроможність міста має на увазі не тільки прибуток функціонуючих у ньому компаній, а й те, як отримані кошти йдуть на покращення якості життя громадян, наскільки стійко розвивається економіка міста, а також адекватно і своєчасно усуваються можливі проблеми у сфері зайнятості населення, яка екологічна ситуація, наскільки розвинене соціальне забезпечення громадян. Зацікавленість у феномені конкурентоспроможності міст проявляється в появі різних рейтингів: міста порівнюють за економічними показниками, наявності інноваційних проектів, якості послуг, станом навколишнього середовища. Кожен з рейтингів складається за участю провідних експертів-урбаністів, представників міських адміністрацій, економістів, політологів, а також з урахуванням громадської думки. Кожен з них досить авторитетний, проте порівняння провідних світових центрів ведеться на основі зовсім різних моделей і показників. Тому жодне глобальне місто не є безперечним лідером за всіма показниками, проте верхні рядки практично у всіх рейтингах займають Нью-Йорк, Лондон, Париж і Токіо [2].

Оскільки світова економіка і світова політика тісно пов'язані транснаціональними зв'язками, можна з впевненістю сказати, що саме глобальні міста є цими сполучними

ланками світової мережі транснаціональних корпорацій і банків, неурядових і міжурядових організацій, груп, інтересів, представників владних еліт. Завдяки своїм посередницьким функціям та стратегічним управлінням глобальні міста здійснюють взаємодії між усіма цими організаціями, пов'язуючи ключові потоки в міцні транснаціональні вузли. При цьому виникає власний транснаціональний осередок глобального міста, який поширюється і на агломерацію, задіяну також у глобальних процесах [3, с. 237–238].

Висновки

Таким чином, можна зазначити, що здатність створювати, зберігати і передавати інформацію по всьому світу дає колосальну міжнародну перевагу глобальному місту на світовій арені. Часто даною перевагою користуються ТНК і держава. Крім того, важливою складовою глобального міста є його репутація, імідж, образ і бренд. У наш час інформаційної доступності та глобальної поінформованості на світовій арені з погляду влади і впливу більшою мірою виграють ті міста, що мають світову популярність. Імідж глобального міста залучає міжнародні організації, транснаціональні корпорації і банки, представників національних політичних і релігійних еліт. Репутація створюється довгою і кропіткою працею. Всі стратегічні рішення влади глобального міста, піар-акції, цілеспрямоване і опосередковане «просування» в сукупності створюють той образ, який виникає в уявленні людей при зверненні до того чи іншого міста світу. Спільно з інформаційним ресурсом медіа-корпорацій репутація, імідж, образ і бренд створюють транснаціональний осередок у глобальному місті, роблячи його частиною світової політики – найважливішою її складовою.

Отже з вище зазначеного можна підсумувати, що найбільшими можливостями впливати на діяльність організацій міст, звичайно ж, володіють глобальні міста. Найчастіше вони використовують світові організації як інструмент здійс-

нення своєї зовнішньополітичної лінії, не пов'язаної з державною. Також у глобальних міст є всі фінансові та технологічні можливості виконувати взяті на себе зобов'язання. Прикладом може служити група М4, що об'єднує керівництва чотирьох глобальних міст – Берліна, Лондона, Москви і Парижа. Дана група зробила своєю метою пошук політичних рішень, проблем глобальних міст, а також транснаціоналізації отриманого світового досвіду.

Проаналізувавши геополітику сучасних глобальних міст, слід зробити висновок про те, що вона підпорядковується мінливій геометрії владних, грошових та інформаційних потоків. Саме вони визначають, який з глобальних центрів буде ключовим вузлом мережі, а який – другорядним.

Список використаних джерел

1. Народонаселение мира в 2009 году. Использование потенциала урбанизации. ЮНФПА (Фонд Организации Объединенных Наций в области народонаселения). Нью-Йорк, 2009. – С. 45–48.
2. Новый рейтинг экономической свободы (Гонконг) // Gestion // <http://www.gestion-law.com/content/view/240/111/>
3. A Framework for City-Regions. – London: Office of the Deputy Prime Minister, 2006, p. 237–238.
4. Competitive European Cities: Where do the Core Cities Stand? Report to the Office of the Deputy Prime Minister. London, 2004, p. 158.
5. Demographia World Urban Areas & Population Projections: 5th Comprehensive Edition (Revised April 2009), Belleville, Illinois, 2009, p. 67–69.
6. Freitag B. Global cities in information societies // <http://www.unb.br/ics/sol/itinerancias/grupo/barbara/globalcities.pdf>.
7. Innovation City Rankings & 2007 Awards // <http://www.2thinknow.com/Resources/Innovation-Cities/Innovation-City-Rankings.htm>
8. Mapping global financial markets 2011 // McKinsey Global Institute. August 2011 [Electronic resource]. URL: <http://www.mckinsey.com/2011>, p. 122–134.
9. Kitson M., Martin R., Tyler P. The Regional Competitiveness Debate. Cambridge: Cambridge-MIT Institute.

О.М. СМІРНОВА,
к.е.н., Науково-дослідний інститут фінансового права

Теоретико-методологічні основи оцінки податкового потенціалу регіону в Російській Федерації

У статті зроблено спробу узагальнити та охарактеризувати основні підходи до оцінки податкового потенціалу суб'єкта Російської Федерації, а також проаналізувати, як тенденції у відносинах між різними рівнями влади впливають на стан розвитку регіонів.

Ключові слова: податковий потенціал регіону, міжбюджетні відносини, міжбюджетні трансферти, суб'єкт Російської Федерації, доходи консолідованого бюджету.

В статье сделана попытка обобщить и охарактеризовать основные подходы к оценке налогового потенциала субъекта Российской Федерации, а также проанализировать, как тенденции в отношениях между различными уровнями власти влияют на региональное развитие.

Ключевые слова: налоговый потенциал региона, межбюджетные отношения, межбюджетные трансфер-